

Després del suïcidi del futbolista Robert Enke, van arribar les imitacions. Els dos anys següents es van tirar al tren cada setmana dues o tres persones més que abans.

“Si relaxem el secret professional, ens arrisquem a passar de la ratlla i limitar la llibertat”

regulació actual ja exigeix en molts casos una decisió delicada: quan un metge diagnostica un perill agut de la persona o del seu entorn, aleshores s'interneja el pacient en una clínica psiquiàtrica, fins que un jutge decideix si hi roman o no. El perill dels pacients va en contra del seu dret a la decisió sobre ells mateixos. Les decisions que es prenen en aquestes situacions sovint són insegures i propenses a l'error. Jo mateix he imposat que es retinguessin certes persones en una clínica contra la seva voluntat que, vist posteriorment, potser no s'hi haurien hagut de quedar. Si relaxem el secret professional, ens arrisquem a passar de la ratlla i a limitar la llibertat. No hem d'oblidar que, en el cas d'Andreas Lubitz, parlem d'un cas extrem aïllat i que amb restriccions ben intencionades més aviat causem altres danys.

—A què es refereix?

—Els últims trenta anys el nombre de suïcidis a Alemanya ha baixat de 18.000 a 10.000. Això vol dir

que actualment cada dia es treuen la vida unes vint persones menys que abans. El principal motiu podria ser que els malalts psíquics i sobretot els depressius s'atreveixen més a demanar ajuda, i aquestes malalties, doncs, es reconeixen i es tracten més bé. Noves lleis, tests psicològics més freqüents i prohibicions laborals: tot això que ara es debat tornaria a augmentar-ne l'estigmatització. Encara hauríem de lamentar més morts. Malauradament, hem d'acceptar que no es pot assolir la seguretat absoluta.

—Si es confirma que Andreas Lubitz va dirigir la trajectòria de l'avió intencionadament, cosa que apunten els indicis, és culpable d'alguna cosa?

—Això potser no ho podem contestar fins que no tinguem el diagnòstic definitiu. També serien importants les valoracions dels metges que el van tractar per última vegada. Abans que res, el fet que busqués informació a internet no el converteix en culpable. Culpant-lo pressuposem que ell podia controlar la situació sense una percepció distorsionada per una malaltia. Si realment patia una depressió paranoica aguda, segur que no era capaç de controlar-la.

Katja Thimm

© Der Spiegel

Traducció d'Arnau Figueras

És un assassí, un assassí de masses, un monstre? És un delinqüent, un suïcida dels que volen companyia o una persona que està malalta? És la víctima número 150? Qui hagi pensat en l'accident d'avió de Germanwings o n'hagi parlat pot ser que hagi trobat dificultats a l'hora d'escollir una paraula que descriu el copilot Andreas Lubitz. En un primer moment, en estat de xoc, es tendeix a utilitzar els conceptes més radicals. A mesura que s'han anat coneixent més detalls sobre Lubitz i la depressió que tenia, sembla menys adequat o convenient parlar d'un assassí de masses.

Darrere d'aquestes reflexions s'amaga la qüestió de la culpabilitat. És culpable, un home que sens dubte patia una malalta psíquica, que en múltiples ocasions havia rebut tractament mèdic i que no podia trobar ajuda (o en tot cas l'ajuda que havia d'impedir que cometés un acte com aquest)? Aquesta visió convida a uns quants a la benevolència, al perdó. D'altres ho troben cínic, perquè pensen en les 149 víctimes i les seves famílies. Es queden amb el dolor, amb la pèrdua, amb la tristesa, tant se val l'estat en què es trobés el malfactor.

Per casualitat, tot això va passar pels voltants de Pasqua. El Divendres Sant és una gran data en el calendari cristià per parlar de la culpabilitat. Déu permet que es pengi Jesús a la creu perquè així assumeix la culpabilitat dels homes. Tanmateix, la culpabilitat és un tema recurrent del cristianisme. L'Església imposa una moral que fa que sigui fàcil ser culpable, fins i tot en assumptes privats, com la sexualitat.

Hi ha dos grans motius que fan que pensem en la qüestió de la culpabilitat: la Pasqua i l'accident d'un avió.

La culpabilitat requereix de per si haver comès un delictes, una infracció contra la moral o la llei. La culpabilitat, però, també requereix un perfil de delinqüent en concret, una capacitat: la capacitat de ser culpable. D'acord amb les lleis alemanyes, aquells que són menors de 14 anys no poden ser culpables de res, com tampoc no ho pot ser ningú que tingui un trastorn psíquic. Les drogues poden posar en dubte la capacitat de ser culpable. Això és el que diu la llei. També hi ha un discurs públic que pot donar diverses

També som responsables dels nostres actes si estem malalts?

El periodista Dirk Kurbjuweit signa aquest assaig sobre Lubitz i la culpabilitat, la responsabilitat d'un malalt i sobre com aquest debat ha anat evolucionant al llarg dels segles. Aquell que era un malvat a les novel·les del XIX ara podria ser un malalt mereixedor de compassió?

Eva sabia que collir la poma estava prohibit però ho va fer igualment i, segons l'Església, va condemnar tota la humanitat sencera i per sempre.

interpretacions a aquestes preguntes, en un sentit més ampli o en un de més concret.

Alguns dels grans mites de la humanitat es resumeixen a aquesta mateixa

qüestió. L'Antic Testament comença amb un relat en què es comet un delictu. Eva sabia que no havia de collir la poma, però ho va fer igualment. Sabent el que sabia, sí que pot ser cul-

pable; segurament desconeixia, però, la transcendència que tindria aquest acte. Va condemnar la humanitat amb el pecat original. Per a l'Església, tots som pecadors.

Al segle V a.C., els grecs no tenien la mateixa moral que tenim ara, però que un home matés el seu pare a cops de bastó i es casés amb la seva mare també ho trobaven reprovable. Si el cas fos clar, però, fóra estrany que Sòfocles n'hagués fet un drama. És clar que, després que l'haguessin provocat, Èdip no sabia qui pegava ni amb qui es casava. Així, doncs, el poden condemnar d'incest i d'assassinat patern?

A Sigmund Freud, un dels pares de la psiquiatria, en el cas d'Èdip li interessava un altre aspecte: el desig sexual incestuós. Sòfocles es concentrava més en la pregunta de si es pot culpabilitzar un home que és innocent. La resposta és que sí, però quin càstig ha de rebre? Els habitants de Tebes volien perdonar Èdip, però ell es va jutjar a si mateix i es va arrencar els ulls. Després, tot i la ceguesa, va poder viure feliç. A preguntes difícils, els grecs no donen cap resposta fàcil.

Al drama de Shakespeare titulat *Otel·lo*, Iago sap perfectament què trama amb les seves intrigues. Encarna la maldat, l'enveja i la gelosia. És la personificació del concepte jurídic del mòbil vil, interpreta el personatge malvat per excel·lència. És un cas clar, llavors? No sempre. Qui hagi vist el gran actor Philip Seymour Hoffman al teatre interpretant Iago ha conegut un home horroritzat pels seus actes, però que, tanmateix, continua seguint el mateix camí, pres per una força fosca. I què podria ser aquesta força? Podria ser un trastorn psíquic, és a dir, una malaltia?

Rodion Raskólnikov mata una dona gran perquè creu que li correspon fer-ho. Es veu com un personatge napoleònic, com un superhome nietzscheà que no es regeix pel que és habitual

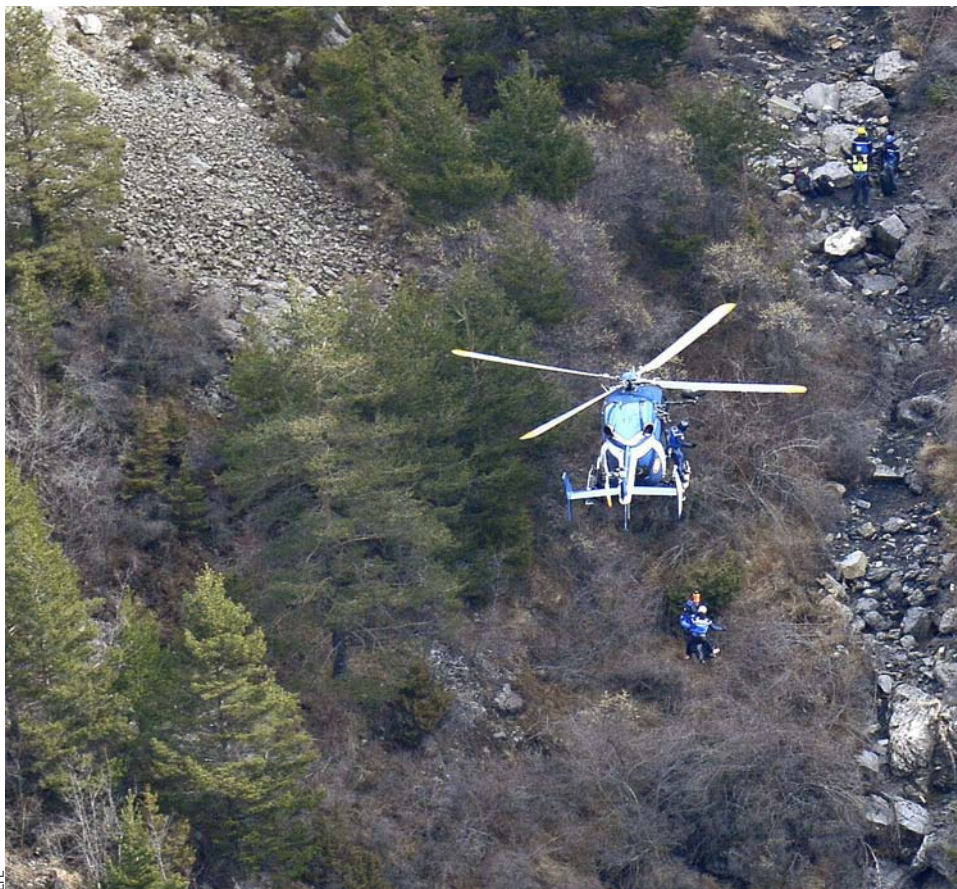
ni tampoc per la moral estàndard. Així, doncs, és una persona malvada o malalta? Segons la versió antiga, és més aviat malvada; segons la versió actual, més aviat malalta. Per a nosaltres Raskólnikov és un psicòpata, i un terapeuta potser l'hauria pogut ajudar a controlar la seva altivesa, però Dostoievski va escriure la novel·la *Crim i càstig* abans de l'era terapèutica. Originalment, el títol de la traducció alemanya era *Schuld und Sühne* ('Culpabilitat i expiació').

És especialment difícil resoldre la qüestió de la culpabilitat en el cas del comte Dràcula i d'altres vampirs: tenen una necessitat innegable de beure sang humana. El públic accepta les circumstàncies de debilitat en què es troben els vampirs, que cada vegada desperten més simpatia. Mentre que en pel·lícules passades es presentava Dràcula com un criminal, el xuclasang de la pel·lícula de Werner Herzog *Nosferatu* és un personatge solitari i depressiu els actes malvats del qual gairebé no es poden taxar de tals.

La sèrie de televisió *Diaris de vampirs* i la saga de *Crepuscle* van tenir èxit sobre tot entre les noies. En aquests relats els vampirs són homes com tu i com jo, però amb una dieta diferent. Els millors exemplars han après a acceptar la seva predisposició i miren d'alimentar-se només de sang animal o de mossegar només quan se'ls ho demana amb amor i passió. És evident que són productes de la societat terapèutica.

Els mites tendeixen a eliminar la part malvada dels personatges. Les històries d'Eva, d'Èdip i de Iago no s'explicaven com a casos de psicologia. Simplement actuaven de manera incorrecta. Als seus creadors els interessaven sobretot les conseqüències que patien.

El descobriment de la psique ha canviat decisivament la relació entre els delinqüents i la qüestió de la culpabilitat. Qui és culpable i fins a quin punt ho és es mesura sobretot segons el grau de desviació que mostra respecte al que es considera que és humanament normal, la qual cosa fa que sigui molt difícil formar judicis clars.

EFE

El dictamen psicològic s'ha convertit en el centre de molts judicis. Com que la psicologia i la psiquiatria no són cap ciència que pugui fer una mesura

exacta de l'ànima humana, quan no es pot mostrar un defecte cerebral que es pugui reconèixer amb una tomografia, el judici s'acosta més a una avaluació de la psique d'un presumpte delinqüent que no pas al dictamen i contradictòria.

Ja és prou difícil definir què és humanament normal. Com es vol considerar el grau d'anomalia que ha de reduir una condemna o evitar-la?

Així es cau aviat en una paradoxa: és que l'anomalia, respecte al que és normal, no rau ja en el mateix delictes? Qui mata, està malalt, perquè matar no hauria de ser normal en l'home. Qui mata molta gent, estaria, doncs, considerablement malalt i no en seria gaire culpable. En altres paraules: un assassí en sèrie és la prova de la seva innocència. Està malalt, lògicament. Llavors, ni tan sols es podria responsabilitzar Hitler per les atrocitats que va cometre. Això no pot ser. La malaltia no demostra ni perdona res. És per això que als assassins i als

Els mites tendeixen a eliminar la part malvada dels personatges, com Èdip.

L'escenari on es va estavellar l'avió de Germanwings als Alps.

de la culpabilitat. Però ara, després d'aquesta frase, es tracta altra vegada d'Andres Lubitz. Tenia la possibilitat d'escollir un camí contrari al de l'accident?

Segons diuen, tenia greus problemes psíquics. I ho sabia. És tot el que en podem dir. Va rebre tractament sovint, es va informar de com suïcidar-se i de com tancar la porta de la cabina de pilotatge. I era perfectament conscient que el que feia decidia el destí de 149 persones.

Des del descobriment de la psique han passat dues coses: s'ha ampliat el quadre clínic de les persones i s'han creat nous destins. Cada cop més sovint es descriu els humans com a éssers vius que presenten trastorns mentals, la qual cosa obre la porta a la comprensió i a la compassió. No hi tenim res en contra. Paral·lelament, hem pres consciència de la serietat d'aquest tipus de trastorns i ho hem acompanyat de teràpia. Així, hem tornat a escurçar l'espai dedicat al destí. S'hi pot fer alguna cosa.

Aquesta és la responsabilitat que té l'home en una societat terapèutica. En la majoria dels casos pot reconèixer el perill que pot provocar i pot mirar de tractar-lo. En una professió d'alt risc com és la de pilot d'avió, significaria deixar de volar. Això també serveix per a les famílies, amics, metges, empresaris, víctimes. Qui reconeix els riscos cal que hi intervingui. Tanmateix, el que podrien haver notat Lufthansa i la resta, en el cas de Lubitz, encara no s'ha aclarit.

És massa aviat per fer una avaluació exacta d'Andreas Lubitz. Però el que és clar és que en diferents fases de la seva vida es va poder reconèixer a si mateix com a persona perillosa. Ser pilot implica ser una persona perillosa. Titllar-lo d'assassí en massa, doncs, és qüestió de gustos. Una víctima, com les 149 persones restants que anaven a bord, no ho és pas.

Dirk Kurbjuweit

© *Der Spiegel*

Traducció de Lluna Domínguez Mallafré

assassins en sèrie sempre se'ls declara culpables.

També es tracta del concepte que en té la humanitat. Els que estan psicològicament malalts tenen poder sobre si mateixos o són només una marioneta de la malaltia que pateixen? Segurament molts d'ells tenen aquest poder. Poden prendre decisions sobre ells mateixos. Un pederasta no pot fer res en contra del desig que sent. Però cal que el reprimeixi o que es deixi ajudar abans que cometi cap delicte. Cal que la societat esperi que ho faci.

En les històries que s'explicaven a l'antiga Grècia els déus podien intervenir en el destí dels homes. El destí, llavors en mans de l'Olimp, s'encarregava que Èdip es trobés el seu pare Lai, que l'havia de provocar. Avui es considera que els homes són amos del seu destí. Tothom té la possibilitat d'escollir un camí o l'altre.

I aquesta és la frase que ens porta a Andreas Lubitz. Aquí no el comparem amb ningú, ni amb Èdip ni amb Dràcula ni amb Hitler. En un principi, en aquesta reflexió postpasqual, es tractava de meditar sobre la qüestió

A la ciutat d'Hèlsinki, poc després de la mort de la seva mare, la Katarina troba entre les seves pertinències un ventall i una carta sense destinatari. Aquestes troballes permeten a l'autora de traslladar una part del relat a la Barcelona de l'any 1935, on la mare va viure una estada breu però emotiva.

El ventall enllaça els personatges d'un passat desconegut per la Katarina amb els del seu present. Alhora, la carta li fa avinent una història d'amor viscuda per la seva mare, interrompuda per les guerres que van assolir l'Europa de mitjan segle XX.

El desencís inicial de la Katarina es transforma en gratitud quan comprova, amb sorpresa, que la seva mare li ha deixat a les mans la comesa de cloure i recomençar la història d'amor inacabada.

NOVETATS 314

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com